

Julie Lødrups – 25.04.19

ILO- Verdensdagen for helse og sikkerhet på arbeidsplassen

Kjære alle sammen,

Velkommen til konferanse!

Jeg er glad for at vi er samlet for å markere ILOs verdensdag for helse og sikkerhet på arbeidsplassen. Ekstra glad fordi ILO fyller 100 år i år!

Da Guy Ryder, som leder for ILO, var i Norge for å feire bursdagsbarnet på en konferanse vi arrangerte i januar, snakket han varmt om ILO og om Norges rolle. Norge var en av grunnleggerne da ILO ble dannet i 1919 og vi har deltatt siden da. Norsk fagbevegelse deltok likevel ikke fra starten fordi den på 20- og 30-tallet var splittet i et valg mellom en kommunistisk og en sosialdemokratisk retning.

Først i 1935 deltok norsk fagbevegelse for fullt. Og Norge kan skryte av at den første kvinnen som var delegat på en ILO-konferanse var norsk. Hun het Betzy Kjeldsberg, og var inspektør i Arbeidstilsynet.

ILO ble dannet fordi det var en grunnleggende tanke at sosial rettferdighet var nødvendig for å skape fred. Hovedmålet er fortsatt at ILO, med sine 187 medlemsland, skal fremme rettigheter på arbeidsplassen, forbedre sosial beskyttelse og styrke dialogen om arbeidsrelaterte saker.

Norge har ratifisert 110 ILO- konvensjoner og tre protokoller. Bare Spania, Frankrike og Belgia har ratifisert flere. Det er likevel konvensjoner som LO venter på at Norge skal ratifisere. To av dem er konvensjon nr 161 fra 1985 om bedriftshelsetjeneste og konvensjon nr 189 om hushjelper fra 2011. Den siste er etter sigende Arbeids- og sosialdepartementet i gang med å jobbe med, med tanke på ratifikasjon. Jeg har lyst til å fortelle litt om denne konvensjonen, og en vi håper vil bli vedtatt på årets ILO-konferanse: En konvensjon mot vold og trakassering i arbeidslivet.

I anledning kvinnedagen 8. mars hadde YS, Unio og LO besøk av en forrykende flott dame ved navn Myrtle Witbooi. Hun har en lang aktivistkarriere bak seg i Sør-Afrika, og er nå president både i den nasjonale fagorganisasjonen for hushjelper, og i den internasjonale fagorganisasjonen. Hun er levende opptatt av ILO og at så mange land som mulig ratifiserer konvensjonen om hushjelper. Selv om Norge ikke er et land med stort antall hushjelper, gir det konvensjonen større gjennomslagskraft hvis mange land ratifiserer. Det mener LO Norge må gjøre. I solidaritet med hushjelper i Sør-Afrika og andre land – og fordi det ikke

er sikkert alt er på stell i Norge heller. Da ILO-konvensjonen om hushjelper ble vedtatt, var dette et enormt fremskritt og eneste regelverket som beskytter denne gruppen arbeidstakere i mange land – hvis landene ratifiserer konvensjonen.

Myrtle Witbooi snakket også engasjert om at årets ILO-konferanse resulterer i vedtak om en konvensjon mot vold og trakassering i arbeidslivet. Og dette – dette er globalt. Det er et stort problem for hennes medlemmer i Sør-Afrika, og det er et alvorlig arbeidsmiljøproblem for mange norske arbeidstakere. I Norge har vi et relativt godt arbeidsmiljøregelverk, selv om det ikke løser alle problemer. Blant annet fikk vi fra 2017 bestemmelser om vold og trakassering i Forskrift om utførelse av arbeid. Men mange land har overhodet ikke regelverk knyttet til dette.

Men – vedtak på ILO-konferanse og ratifisering av konvensjoner, er bare de første to skrittene. Det har vært kjent siden Magnus Lagabøtes tid at virkeligheten ikke nødvendigvis avspeiler intensjonene i lovverket. Derfor var også Guy Ryder i sin tale på den norske ILO-konferanse opptatt av at ILO sitt system for overvåking av hvordan bestemmelsene i konvensjonene blir gjennomført og praktisert, må være myndig og effektivt.

I den mer og mer globaliserte verden vi lever i, er internasjonalt samarbeid avgjørende for at vi skal kunne håndtere utfordringer i arbeidslivet. Derfor er ILO, og andre internasjonale organisasjoner som ILO samarbeider med, ikke gammeldags, selv om vi har å gjøre med en 100-åring. Men ILO må hele tiden vurdere om de verktøyene de har til rådighet er tilstrekkelige for det arbeidslivet vi har i dag og kan se konturene av fremover.

Uansett har Norge et selvstendig ansvar, ikke bare for et anstendig norsk arbeidsliv, men vi har også ansvar for å sørge for at når norsk næringsliv opptrer i andre land, så opprettholder vi en standard som vi kunne være bekjent av også i norsk arbeidsliv. Det innebærer for eksempel å sørge for at når selskaper flytter produksjon av produkter til land med langt lavere standard for arbeidstakerrettigheter og arbeidsforhold enn vi ville akseptert, så har vi et ansvar for å påse at arbeidstakerne har anstendige vilkår hos leverandører av produkter til norske selskaper. Vi har også et ansvar for at norske skip ikke går til opphugging i land som ikke sørger for at arbeidstakerne ikke blir eksponert for asbest, radioaktivitet eller alvorlige ulykker på grunn av elendig arbeidsmiljøforhold. Hvordan forholdene kan være for arbeidstakere som arbeider med opphugging av skip, f.eks i Pakistan, Bangladesh og India, kan dere finne filmer om på you tube.

Når LO og LOs forbund deltar i internasjonale organisasjoner, og når vi bruker mye ressurser på å engasjere oss i prosjekter i land med store utfordringer

knyttet til arbeidstakernes rettigheter og sikring av liv og helse, er det nettopp fordi vi anser at vår rolle som fagforening går lenger enn å kun bry oss om arbeidsforholdene i Norge. Globalt ble det i 2017 estimert to millioner 780 000 dødsfall forårsaket av arbeid.

Vi må snakke om næringslivets samfunnsansvar og bærekraftig arbeidsliv. Det er ti år siden LO-NHO gjennom Hovedavtalen oppfordret sine medlemmer til å legge prinsippene i OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og FNs Global Compact til grunn for sin virksomhet nasjonalt og internasjonalt. Prinsippene omfatter ansvarlig næringsliv og anstendige arbeidsforhold, herunder retten til å organisere seg og føre kollektive forhandlinger.

Erfaring viser at vi trenger mer forpliktende ordninger - for all næringsvirksomhet - privat og offentlig - ordninger som omfatter alle arbeidstakere. Å kreve at hele næringslivet respekterer grunnleggende menneskerettigheter er ingen byrde, men en selvfølge i 2019. Grunnleggende menneskerettigheter er ILOs kjernekonvensjoner.

Det fremmes og lovfestes mange initiativ for å bedre forholdene i deler av arbeidslivet, for eksempel pålegger Frankrike sine aller største konserner å foreta aktsomhetsvurderinger slik at de ikke krenker grunnleggende menneskerettigheter. England har vedtatt en lov om moderne slaveri som pålegger de største konsernene å rapportere blant annet på arbeidsforhold.

For fagbevegelsen er retten til å organisere seg og retten til å gjennomføre kollektive forhandlinger - nøkkelen til anstendige arbeidsforhold for alle. All erfaring viser at fagforeninger er effektive våpen i arbeidet med å avskaffe og hindre bruk av barnarbeid og slaveliknende arbeidsforhold. Å gjøre kjernekonvensjonene forpliktende for all næringsvirksomhet - ikke bare for de største konsernene - vil ideelt sett komme alle arbeidstakere til gode.

Pene anmodninger og frivillige ordninger er dessverre ikke nok. Den ryddige delen av næringslivet følger opp, men den andre delen viderefører uanstendige arbeidsforhold og bedriver arbeidslivskriminalitet som sosial dumping - også i Norge. Derfor har vi i Norge allmenngjort tariffavtaler i mange bransjer. Nå trenger vi felles ordninger som tvinger fram anstendige arbeidsforhold for alle.

Etikkinformasjonsutvalget ble nedsatt i fjor og har representanter fra NHO, Virke, Etisk handel og LO. Utvalget skal vurdere om forbrukere bør få rett til informasjon om hvor og hvordan varer er produsert - og hvordan en eventuell plikt til å gi slik informasjon kan være med å bidra til anstendige arbeidsforhold. LO ønsker velkommen en lov for all næringsvirksomhet. Gjerne en lov som viderefører Hovedavtalebestemmelsen om å legge prinsippene i OECDs

retningslinjer til grunn for nasjonal og internasjonal virksomhet. I det minste håper vi at alle virksomheter - nasjonalt og internasjonalt - pålegges å følge ILOs kjernekonvensjoner.

Dere som er her i dag vet at selv om vi ofte skryter av et godt arbeidsmiljøregelverk og at vi vektlegger både trepartssamarbeid og partssamarbeid lokalt, så har vi nok å jobbe med her på berget også. I 2018 hadde vi 29 arbeidsskadedødsfall i landbasert arbeidsliv. Det er to flere enn i 2017 og fire flere enn i 2016, men i det siste 10-året har heldigvis antall dødsulykker blitt redusert. Likevel - 29 dødsulykker er nøyaktig 29 for mye. Antall dødsulykker i arbeidsliv får heldigvis noe oppmerksomhet i media. Det som får mindre oppmerksomhet er at om lag 400 arbeidstakere årlig får kreft som følge av arbeidsrelatert kjemikalieksposering. ILO anslår at kreft er den viktigste årsaken til arbeidsrelaterte dødsfall. Er dette noe som er uungåelig? Selvfølgelig er det ikke det!

På sin hjemmeside skriver Arbeidstilsynet at de "gjennomførte 500 tilsyn på byggeplasser i mai 2018. Nesten halvparten av de kontrollerte virksomhetene fikk arbeid stanset på grunn av farlig arbeid med sag eller farlig arbeid i høyden. Nærmere 200 virksomheter risikerer overtredelsesgebyr". De fleste av disse virksomhetene vil antagelig falle innunder det vi vanligvis betegner som seriøse virksomheter. Når Arbeidstilsynet har stanset arbeidet har det åpenbart vært manglende risikovurdering av arbeidet som skal utføres, noe som igjen kan skyldes manglende opplæring- også på arbeidsgiversiden. Dessverre ser vi eksempler på arbeidsgivere som kjøper kurs som åpenbart ikke gir tilstrekkelig opplæring. Hvor seriøst er det? Når det var et historisk lavt antall arbeidsskadedødsfall på grunn av fallulykker i fjor, kan man, på bakgrunn av resultatene fra slike tilsyn, lure på om nedgangen var rein flaks?

Jeg vil avslutte denne innledningen med å takke dere for at dere kommer på konferansen, og vi håper at dere vil gjøre deltakelsen til en årlig tradisjon. Så vil jeg takke innlederne for at de svarte ja til å bidra med presentasjoner- uten demingen konferanse. AOF og LO, som jobber sammen hvert år for å markere verdensdagen for helse og sikkerhet på arbeidsplassen, har i år snekret sammen en meny som skulle bidra til nyttig og interessant informasjon. Vi har bestemt oss for at det er ett tema som skal gå igjen hvert år – og det er å rette oppmerksomheten på unge arbeidstakere. I år vil vi få høre hva unge skoleelever og unge i arbeidslivet vet eller visste om sentrale elementer i norsk arbeidsliv. Informasjon om fagorganisering, partssamarbeid og noen av de sentrale bestemmelsene i arbeidsmiljøloven, er noe LO legger vekt på både ved skolebesøk og i LOs sommerpatrulje. Men som dere ser av programmet får vi

også innblikk i arbeidstid og helse, arbeidsmiljøopplæring, fakta om arbeidsmiljøet i Norge, hva er forebyggende arbeidsmiljøarbeid, arbeidslivskriminalitet og samarbeid for sikkerhet. Da ønsker jeg dere en interessant arbeidsdag og velkommen tilbake i 2020.